

АНГЛІЦИЗМИ ТА ЇХ РОЛЬ У ПОПОВНЕННІ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Есенова Е.Й.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Прискорення соціального та економічного розвитку країн світу зумовлює зростання обсягу міжнародної інформації. У зв'язку з цим простежується значне збільшення кількості запозичень у національних мовах. Питома вага запозичених слів у лексичній системі кожної мови безперервно зростає внаслідок формування глобального інформаційного простору. Стрімкий розвиток науки та техніки, суспільні та економічні процеси, що спрямовані на світову інтеграцію, збагачують словниковий склад сучасних мов, суттєво впливаючи на їхній розвиток.

Постановка проблеми. Своєрідним “чемпіоном” серед мов світу, які є джерелами запозичень, виступає англійська мова. Її роль у сучасному житті, у розвитку процесів обміну міжнародною інформацією можна порівняти тільки з роллю латинської мови в епоху середньовіччя. Англійська мова є своєрідною “латиною сучасності”, оскільки такої кількості запозичень мовам світу не давала жодна мова, окрім латинської і, можливо, грецької.

Новий етап розвитку зв'язків України з англійськими країнами сприяє розширенню сфер контактів та нових форм спілкування між народами. Особливо активним міжнародне співробітництво стає в гуманітарній галузі, що сприяє інтернаціоналізації науки, мистецтва, музики, спорту. Бурхливо розвивається і процес запозичення термінів різних галузей науки і техніки. Спостерігається також своєрідний “бум” у запозиченні загальноновживаної лексики, яка виражає поняття культури мови-джерела. Мабуть, у сучасній Україні мало людей, яким були б невідомі слова: *спонсор, менеджер, відео-кліп, уїк-енд, ковбой, діджей, йогурт, офіс, дистриб'ютор, промоутер, снайпер, сленг*.

Мета та завдання статті. У даній публікації ми спробуємо подати короткий огляд лінгвістичної літератури, пов'язаної з дослідженням слів англійського походження в українській мові. Ми подамо коротку історію проникнення слів англійського походження до лексичного складу української мови починаючи від 17-го століття й до наших днів. Ми також проаналізуємо декілька дефініцій терміну “англіцизм” та вкажемо на спільні риси і відмінності у підходах мовознавців до його розуміння.

Виклад основного матеріалу. Англійська та українська мови належать до різних груп індоєвропейської мовної сім'ї, носії цих двох мов не мають спільних кордонів і мали історично лише обмежені можливості для контактування. Безпосередній мовний контакт мають лише українська та англійська спільноти на території Північної Америки, де живе значна кількість українських емігрантів. Однак, хоча мовна взаємодія тут мала помітні наслідки для обох мов, вони мають

в основному локальний характер. У даній статті ми обмежимося лише мовними одиницями української мови, якою користуються на території України.

Характеризуючи англійський вплив на українську мову, І.М.Каминін [3, с.40—41] відзначає, що хронологічно він простежується значно пізніше, ніж німецький та французький, хоча деякі слова англійського походження можна зустріти ще в українській мові 17-го століття. Однак відсутність безпосередніх контактів між носіями цих двох мов була причиною того, що англійські слова часто проникали через мову-посередник. Відзначається також, що, почавшись у 17-му столітті (запозичена частина морських та промислових термінів), активізація англійського впливу припадає на 19-те століття. Це пов'язано з підвищенням авторитету Англії у світовому масштабі та стрімким розвитком промисловості у цій країні (створення механічного ткацького верстата, парового двигуна, першого паровоза тощо).

У 19-му столітті в Україну почала проникати багата англійська література, і наслідування усього англійського було модним. У цей час, за зауваженням С.Ю.Рижикової, запозичуються слова, що “стосуються побуту та звичаїв соціальної верхівки, предметів та реалій світського життя” [4, с.116]. Дослідниця пояснює це тим, що українські дворяни захоплювалися західноєвропейською культурою, запозичуючи англійські слова (*котедж, біфштекс, джем, смокінг*). У першій половині 19-го століття поширюється англійська мода, а разом з нею в українську мову приходять нові слова (*ластик, плед, твід*). У кінці 19-го століття в Англії та США виникли клуби, і до нас потрапила велика кількість спортивних термінів (*корт, теніс, футбол, гол, поло, крикет, баскетбол*).

Однак найбільша кількість англіцизмів потрапила в українську мову протягом 20-го століття. Слід відзначити, що саме у цей період постійно зростає безпосередній обмін інформацією між народами і країнами. Цьому процесу сприяють преса, радіо, телебачення, переклади науково-технічної, суспільно-політичної та художньої літератури, оволодіння багатьма українцями англійською мовою, обмін фахівцями у різних галузях господарства, зростаючий інтерес українського народу до життя зарубіжних країн, у тому числі й Великої Британії, Сполучених Штатів Америки, Канади.

Змінилися й галузі, з яких англійські слова потрапляють в українську мову. Як зазначає С.Ю.Рижикова [4, с.117], помітно збільшилась кількість запозичених науково-технічних термінів у зв'язку з розширенням контактів між Україною та англійськими країнами, обміном досвідом та науково-технічними надбаннями, білінгвізмом учених та інженерів (*комп'ютер, монітор, лазер, мазер, пластик, радар*). Запозичені також багато слів, що позначають економічні та політичні поняття (*бізнес, проспекти, істеблішмент*), зросла кількість запозичених спортивних термінів (*дриблінг, ралі, хук, клінч*), побутової лексики (*джинси, нейлон, транзистор*). Багато слів, однак, є термінами та належать до професійної лексики (*бімс, крекінг, скрепер, хопер*). Значна кількість запозичених слів пройшли фонетичну, граматичну та лексико-семантичну асиміляцію і не сприймаються носіями мови як іншомовні (*катер, танк*).

Останні півстоліття зіграли значну роль у поповненні лексичного складу української мови англіцизмами. У період політичної “відлиги” (60-ті роки), як зазначає Г.Г.Тимофєєва [7, с.10], встановлюються економічні, соціальні та культурні зв’язки між носіями східнослов’янських культур та англomовними країнами. У цей час в українську мову потрапляють англійські слова: *телетайп, кемпінг, супермен*. Науково-технічна революція 70-х років обумовила появу в українській мові термінів англійського походження: *дисплей, ксерокс, дизайн*. Тоді ж формується особлива молодіжна культура — *андеграунд*, або субкультура, і в цей час у східнослов’янських мовах з’являються слова, пов’язані з цим явищем: *поп-арт, рокер, свінг, ф’южен*.

У 80-х роках відбулися глобальні зміни у стосунках з англomовними країнами. Почалася так звана “перебудова”, і хоча й повільно та своєрідно, але відбувався процес демократизації. Це призвело до розширення співробітництва з англomовними народами, інтернаціоналізації музики, спорту, науки. Англіцизми, які запозичені в цей період, вживаються у різних мовних ситуаціях та належать до різних сфер: *менеджмент, маркетинг, спонсор, офіс, хеві-метал, джем-сейшен*. 90-ті роки характеризуються тим, що Україна стала незалежною державою, у країні відбуваються економічні та політичні перетворення, поглиблено вивчаються іноземні мови, особливо англійська.

На початку 21-го століття запозичується велика кількість комерційних термінів, наприклад: *дилер, брокер, дистриб’ютор, промоутер, холдинг*. Розвиток інформаційних технологій та глобалізація усіх сфер суспільного життя призвела до запозичення таких слів як *сайт, блогер, провайдер, акаунт, домен, кластер, контент, логін, спам, тролінг, драйвер, хакер*. На сучасному етапі запозичення з англійської мови (та її американського варіанта) продовжується, що пов’язано з роллю та авторитетом англomовних країн у світовій політиці, економіці, науці, суспільному житті та культурі.

Що ж таке англіцизм? Немає одностайності у дефініції самого поняття лексичного англіцизму. Словники лінгвістичних термінів, як правило, у поняття лексичного англіцизму (германізму) включають лише незасвоєні запозичення, а засвоєні слова вони відносять до поняття “іншомовні слова” [1, с.47], [5, с.71]. Загальномовні словники зараховують до англіцизмів слова, запозичені з англійської мови, а також іншомовні слова, запозичені через англійське посередництво [6, с.44]. Іноді до англіцизмів відносять також звороти, які побудовані за моделлю, характерною для англійської мови.

О.І.Дмитровська під англіцизмами розуміє слова, які “увійшли у мову-реципієнт з англійського або американського варіанта англійської мови в англійській матеріальній формі, зафіксовані у лексикографічній літературі або у певному мовному жанрі” [2, с.15]. Є.Д.Федченко під терміном “англіцизм” розуміє як загальний термін, що об’єднує усі категорії запозичень з англійської мови, так і більш вузький термін, що стосується слів, які функціонують в англійській мови Великобританії [8, с.1]. Таким чином, жодної одностайності у визначенні цього поняття не існує.

Висновки. Історія проникнення слів англійського походження в українську мову налічує декілька століть. На кожному етапі запозичення англіцизмів мало свої особливості, причиною яких були як лінгвістичні, так і екстралінгвістичні фактори. Що стосується самого поняття “лексичний англіцизм”, то мовознавці до цих пір не дійшли згоди щодо критеріїв, за наявності яких лексичну одиницю можна віднести до цієї групи слів. Саме така відмінність підходів до вирішення даного питання відкриває **перспективи** для проведення подальших розвідок у цьому напрямку.

Література

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. — М.: Советская энциклопедия, 1969. — 607 с.
2. Дмитровская Е.И. Фоно-орфографическое, морфологическое и лексико-семантическое освоение англицизмов современным немецким языком : Дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. / Е.И. Дмитровская. — Львов, 1969. — 345 с.
3. Каминін І.М. Структурно-семантичне освоєння запозичених слів у сучасній українській літературній мові (на матеріалі побутової лексики) : Дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. / І.М. Каминін. — Харків, 1994. — 191 с.
4. Рижикова С.Ю. Англійські слова в українській мові / С.Ю. Рижикова // Питання словотвору і граматичної структури української мови. — Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетровського держ. ун-ту, 1976. — С.115—118.
5. Розенталь Д.Э. Словарь-справочник лингвистических терминов / Д.Э. Розенталь, М.А. Теленкова. — М. : Просвещение, 1976. — 543 с.
6. Словник української мови в 11-ти томах. — К. : Наукова думка, 1971. — Т.1. — 799 с.
7. Тимофеева Г.Г. Английские заимствования в русском языке (фонетико-орфографическая ассимиляция) : Автореф. дисс. ... докт. филол. наук : 10.02.02. / Г.Г. Тимофеева. — Санкт-Петербург, 1992. — 30 с.
8. Федченко Е.Д. Фонетико-графические и семантические особенности англицизмов в современном французском языке : Автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.05. / Е.Д.Федченко. — К., 1990. — 23 с.

Summary

The given article is devoted to some theoretical problems of English loan-words in Ukrainian. An attempt has been made to present a short history of borrowing English lexical units into the Ukrainian language. Besides, several definitions of the term “English loan-word” have been analysed. Different approaches of linguists as to the definition of this concept require further research.